

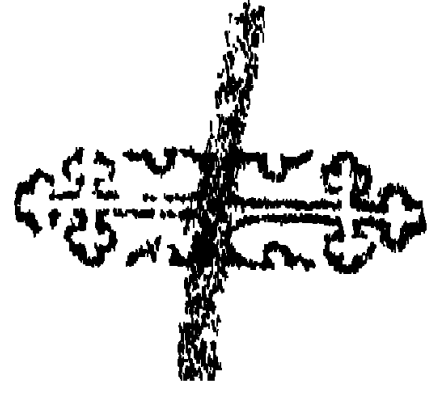
Barcode - 99999990816729
Title - Bhakta Shiromani Padmanabhadasi.
Subject - Manufactures
Author -
Language - gujarati
Pages - 45
Publication Year - 1939
Creator - Fast DLI Downloader
<https://github.com/cancerian0684/dli-downloader>
Barcode EAN.UCC-13

श्रीवद्वलः
भक्तशिरोमणि
पद्मनाभदासः.

— १८८८८८८८८८ —

लेखकः
डवि' पुत्रोत्तमदास त्रिलोचनदास

ईम ०-१-३

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગજરાતી કપામગલિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૪૪૪૨ તારીખ

પુસ્તકનું નામ પદ્મજાભાદરા

વિભાગ ૬ - : ૭

શ્રીવદ્ધભઃ
ભક્તશિરોમણિ
પદ્મનાભદાસજી.

લેખક :

કવિ પુરુષોત્તમદાસ ત્રિભોવનદાસ

પ્રકાશક :

શ્રી, પુષ્ટિમાર્ગીય વૈષ્ણવ મહાસભા-અમદાવાદ.

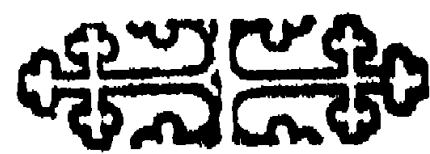
પ્રથમાવૃત્તિ

સર્વ હક્ક સ્વાધિન

પ્રત ૨૦૦૦

સંવત ૧૯૮૫

વલ્લભાબ્દ ૪૫૧

ક્રીંમત ૦-૧-૩

વિધાપીઠ

શ્રી પુષ્ટિમાર્ગીય વૈષ્ણવ મહાસભા અમદાવાદ તરફથી
પ્રકાશિત પુસ્તકો નીચે પ્રમાણે મળશે.

૧ તત્ત્વદીપ નિબંધ ભા. ૧ (સંસ્થાન) અંગ્રેજી નોટસ.

By. J. G. Shah. M. A. ... ૦—૮—૦

૨ શુદ્ધાદૈત માર્તણ્ડ (અંગ્રેજી) By. ,, ૦—૬—૦

૩ અણુભાષ્ય ભા. ૨. (ગુજરાતી) ,, ૩—૦—૦

૪ શુદ્ધાદૈતપ્રભા (હવેથી) ગુજરાતીમાં શુદ્ધાદૈત સિદ્ધા-
ન્તને સમગ્રવનારો નિબંધ. ... ૦—૮—૦

૫ દયારામ ન્હા. દ. કવિદૃત ... ૦—૧—૦

૬ પદ્મનાભદાસનું આખ્યાન પુરુષોત્તમ કવિ દૃત ... ૦—૧—૩

૭ ઝાલા વેદાન્ત પ્રાદ્ઝ નિબંધ M. T. TELIWALA

B. A. L. L. B. ... ૦—૧૨—૦

સામટાં પુસ્તકો લેનારને ૧૨૫૦ ટકા કમીશન આપવામાં આવશે.

લખો. જોડાલાલ ગોવર્ધનદાસ શાહ એમ. એ.

મંત્રી, પુષ્ટિમાર્ગીય વૈષ્ણવ મહાસભા, માંડવીપોળમાં શેઠની

પોળ પીંપગાવાળો ખાંચા—અમદાવાદ.

સાંપ્રદાયિક પુસ્તકો જુનાં તથા નવાં ક્યાં મળશે ?

નડીઆદ શ્રી પુષ્ટિમાર્ગીય પુસ્તકાલયમાંથી સાંપ્રદાયિક તમામ સંસ્કૃત,
વ્રજભાષા ગુજરાતી તથા અંગ્રેજી પુસ્તકો યોગ્ય-યોગ્યવરથી મળી શકશે.

લખો.

મંત્રી, શ્રી પુષ્ટિમાર્ગીય પુસ્તકાલય

નડીઆદ (ગુજરાત.)

॥ श्री श्याममनोहरोजयति ॥

॥ श्री ब्रजनाथोजयति ॥

આખ્યાન પરિચય.

विवेक बुद्धि शुन्योऽहं सद्धर्माच्च बहिर्मुखः ।

तथापि तवदासोऽहं सदा मे हृदिस्थीयताम् ॥

અનન્યયા મક્તયા તુષ્ટ્યતિ એ ઉક્તિસ્મરણમાં આવતાંજ કયા સહૃદયી વૈષ્ણવના હૃદયમાં મન્થન શરૂ નહિ થાય ? આ મન્થનકાળ વાતો કયું નહિ પણ કરણીથી પ્રાપ્ત થાય છે. આ આખ્યાન તેમજ સાંપ્રદાયિક બીજા પ્રસંગો તેની સાક્ષ્ય પૂરે છે.

આખ્યાનમાં લક્ષણ કેવાં હોવાં જોઈએ તે અંધીનું વિવેચન મહારી પહેલાંની ત્રણેય ઉપોદ્ધાનમાં હોવાથી અત્રે તેનું પિષ્ટપેપણ કરતો નથીજ, પણ આખ્યાનની મુખ્ય સફળતા આખ્યાન કર્તાની બોલનશૈલી ઉપર છે એનો મહારે જણાવવુંજ જોઈએ. આ આખ્યાન તે માટે મોજુદ છે.

ગ્રીક તેમજ રોમન લોકોમાં જ્યારે લેખનકળા પછાત હતી તે વખતે જ્ઞાન તથા બીજાં આવશ્યક કાર્યો “Lectures” વ્યાખ્યાનો દ્વારા થતાં, અને જે અસર વાંચવાથી ન થાય તે અસર તે વખતની જનતાને સાંભળવાથી થતી. cf. Mark Antony's Speech. આપણો પુરાણી વર્ગ તથા શાસ્ત્રીય વર્ગ આ પ્રથાનેજ અનુસરે છે. હાલનો વીસમીસદીનો જમાનોય તે પ્રથાનેજ માન આપે છે. cf. મહાત્માજી તેમજ અન્ય દેશનેતાઓનાં વ્યાખ્યાનો.

સ્વમાર્ગમાં પણ પહેલાં એજ પ્રથા હતી. હાલમાંજ તે ઉપરાંત વાંચવા ઉપર જનતા દોરાય છે. રાજદરબારમાં જઈ મહાભારતની

કથા કહી વીરરસ ઉત્પન્ન કરાવે એવાજ નેતાઓની જરૂર છે; વળી સંપ્રદાયમાં પણ ભક્તિરસ ઉત્પન્ન કરાવે ને તે દ્વારા પરમફલની પ્રાપ્તિનો માર્ગ સૂચવનારા વૈષ્ણવોની જ જરૂર છે. જો આમ થાય તોજ લોકોનાં મન લૌકીક સુખને માટે વળ્યાં છે તે પુનઃ અલૌકીક સુખમાટે પ્રયત્ન કરતાં થાય.

શ્રીમદ્ભાગવતની સમાધ તથા પારાયણ કરનારાઓને આ એક નમ્ર સૂચન છે. શાસ્ત્રીય વર્ગજ આ કાર્ય કરે છે. વૃત્ત્યર્થ નૈવ યુજીત ગ્રાણૈઃ કંઠગતૈરપિ એ નિબંધની આજ્ઞા પાળનારા કેટલાક શાસ્ત્રીઓ હશેજ. મહેં પણ એક શાસ્ત્રીને તેવાજ જોયા છે. ધન્ય છે તે ભગવદ્દીયને કે શાસ્ત્ર જ્ઞાન સાથે ભગવદ્ભાવ સ્ફૂર્યો છે. આવાં નિરુપદ પારાયણથી પ્રભુપ્રાપ્તિ વહેલી થાય અને જનતા પણ આકર્ષાય. આ વસ્તુનો સચોટ દાખલો બેસાડવાનું માટેજ જાણે કે, પ્રોફેસર જેદાલાત્રે ગયા પુરુષોત્તમ માસમાં શ્રી સુબોધિનીજીનું વાચન કર્યું હતું.

મહાનુભાવી પદ્મનાભદાસજીનું વૃત્તાંત આખ્યાનમાંજ છે. પણ તેમાંથી નીચેની તારવણી વાંચવી જરૂરની છે:—

(૧) ગુણાઃપૂજાસ્થાનં ગુણિષુ નર્ચલિઙ્ગં નચ વયઃ ।

પોતાની દીકરીના વિવાહ માટે વૈષ્ણુવત્વજ જોયું. રાતિ જંઘ નહિ.

(૨) દેવું કરી ધર્મ રાખવોજ નહિ. આનો વિસ્તૃત પ્રસંગ મહારી શ્રી વલ્લભચરિત્રની ઉપોદ્ધાતમાં છે.

(૩) ગુરૂના ધરતી—અસમર્પિત વસ્તુ લેવી નહિ; અને ભગવદ્સેવામાં જે કાંઈ મળી આવે તેથી તથૈવ તસ્ય લીલા માની નિર્વાહ કરવો; કારણ કે “પ્રભુ તો ભાવના ભોગી”.

(૪) સ્વામીના સુખનોજ વિચાર કરવો એજ સેવકનો ધર્મ હોય શકે. રામદાસજીના સેવ્ય શ્રી મદનમોહનજીને જ્યારે મોગલબાદશાહ લઈ

જયો ત્યારે પોતે ન આરોગે ને સેવકે પણ નજ પાવું જોઈએ એમ માનીનેજ અનશન વ્રત ધારણ કર્યું હતું.

(૫) ભરણપોષણ માટે શ્રીમદ્ભાગવતની કથા કહેવી નહિ.

(૬) ગુરૂની આજ્ઞાનો કોઈ દિવસ અનાદર કરવો નહિ.

પદ્મનાભદાસ એવા મહાન ભગવદીય હતા કે તેમની સરાહના શ્રી દાકોરજી શ્રીમુખથી કરતા, અને શ્રી ગોસાંધજી પણ પદ્મનાભદાસની સંતતિ એવી હિ ચહિયે એમ કહી તેમના કુટુંબની સરાહના કરતા. એ મહાન ભગવદીયની રીતિએ રંચક માત્ર પણ અનુસરાય તોજ આ આખ્યાનની સફળતા લેખાય.

શ્રી મથુરેશજી શ્રી ગોકુળચંદ્રમાજીની જેમ શ્રી યમુનાજીમાંથી પ્રકટ થયા છે. શ્રીમદ્ગોકુલની સામે આરે ત્રણ માઈલ દૂર કરણાવલ ગામમાં શ્રી યમુનાજીના કિનારાની ભેખડમાંથી પ્રગટ થયા છે.

આ શ્રી મથુરેશજીની સેવા માટે તો ઘણાય ફાંફાં મારે પણ મંદીરની ખુદારી કરવાનું સૌભાગ્ય પણ ક્યાંથી પ્રાપ્ત થાય! વાહ શ્રી વલ્લભકુલ હદ થઈ. આક્ષેપ કરનારાઓના મુખ ઉપર મેશ ચોપડવા જેવુંજ થાય. ગોસ્વામી શ્રીદ શ્રી રણજોડલાલજી મહારાજશ્રીનું તો નામ ઘણાયે સાંભળ્યુંજ હશે. મંદીરની બધી સેવા તેઓશ્રી તથા તેઓશ્રીનાં વહુજી કરતાં. મુખ્યાજી તેમના સમયમાં એક પરિચાકરજી હતા. ત્યારે પોતે લીલામાં પધાયો ત્યારે પંડીત ગોકુલદાસ મુખ્યાજી જે પણ મહાનુભાવી છે તેમને આજ્ઞા કરી કે હવે તમને સેવા સોંપું છું. તહાં ભાગ્ય ઉઘડ્યું. એમ વચનામૃત કરી ઉપરણો ઓરાડ્યો. હાલમાં પણ એઓશ્રીનાં વહુજી ઘણી ખરી સેવા કરે છે. આ સ્વરૂપ હાલમાં ગો. શ્રીદ શ્રીદારિકેશલાલજી મહારાજશ્રીને માથે ખીરાજે છે.

શ્રી મથુરેશજી બહુજ ઉત્તમ પ્રકારની સામગ્રી આરોગે છે. ઠોરને માટે તો કહેવતજ રહી ગઈ. કાષ્ટએ એમ જણાવ્યું કે શ્રીનાથજીના ઠોર કરતાં શ્રી મથુરેશજીનો ઠોર ઉત્તમ થાય છે. આ વાત મહારાજશ્રીને ખબર પડી એટલે શ્રીનાથજીની અધિકતા સ્વીકારી એક બાજુએજ આસણીથી ઠોરને પાવો એમ આજ્ઞા કરી. મઠો પણ બહુજ સુંદર રીતે આરોગે છે. શ્રીની સેવામાં બહુજ સાવધાનતા રાખવામાં આવે છે.

અંતમાં શ્રી બાલકૃષ્ણ ચરણાનુરાગી શ્રીમદ્ભક્ષાચાર્ય વંશજોના શ્રીદસ્તમાં તથા વૈષ્ણવોના હાથમાં લેખકની મહત્વાકાંક્ષાઓ પૂર્ણ કરવા આ આખ્યાન સમર્પું છું. લી.

યમદ્વિતીયા
૧૯૮૫

}

દાસાનુદાસ,
મણીલાલ ત્રીભુવનદાસ ગાંધી.
ના ભગવત્સ્મરણ.

શ્રીવલ્લભઃ
ભક્તશિરોમણિ
પદ્મનાભદાસજી

મંગલાચરણઃ—

શક્તિચક્ર ગદાધારી શ્રીમથુરાધીશઃ પ્રભુઃ ।
કરુણગ્રામ નદીકૂલાત્સ્વયં પ્રાદુર્વભૂવ યઃ ॥ ૧ ॥
પદ્મનાભમનઃકામં પૂરયિતા તનુરૂપધૃત્ ।
પાતુ નોઽસંખ્યાન્ જીવાન્ કેવલં કૃપયા તયા ॥૨॥

વલ્લભ કૃષ્ણ હરિ ભજ મન વલ્લભ કૃષ્ણ હરિ,
કૃપા કરી અવનીએ આગ્યા, ભગવદ રૂપ ધરી.—ભજ મન.
સહજ સ્નેહથી સેવા સર્વદા, ભજનાંદે ભળી.—ભજ મન.
નિઃસાધન ઉદ્ધારક પ્રભુએ, પાએ લાગે લળી.—ભજ મન.

ધુન:—જય જય મથુરેશ મનમોહન,

ચારી વૃંદાવનમાં ગોધન.

કનોજવાસી આત્મણુ, શ્રીમદ્ ભાગવત નિશદિન ભણતો,
ભગવદ્ રૂપ સમજીને, સદાસર્વદા સેવા એ કરતો.

કાન્યકુબ્જમાં એક કનોજીયા આત્મણુ કુટુંબ રહેતું. તેમને લ
પરંપરાથી પ્રાપ્ત શ્રીમદ્ભાગવતનું હસ્તલિખિત પુસ્તક બિરાજત
જે ભાગવત

વિશ્વે રૂડી આ કુંજમાં, ગાયત્રી બીજ રોપણુ થયું,
ફાલી ફૂલી તેનુંય ખીલી વેદ વૃક્ષજ ઊગીયું;

શ્રુતિ સ્મૃતિ પદ્ધતિ લતા, પુરાણ પુણ્ય પ્રવૃત્તિયાં,
શ્રીભાગવત ફળ મોક્ષદા તેને મધુ મધુરાં ફળ્યાં.

સર્વ શાસ્ત્રમાં શ્રેષ્ઠ અને સર્વમાન્ય શ્રીમદ્ ભાગવત ને પદ્મરાવ
માંડે સુન્દર મંદિર બંધાવી, સિંદાસન ઉપર પદ્મરાવી, નિત્ય નિયમપૂર્વ
તેમાં અડગ શ્રદ્ધા રાખી, ભોગ ધરી, એ વખત આર્તિ ઉતારી, પોતાન
દિવસો આનંદમાં વ્યતિત કરતા. તેમની ન્યાતમાં તે કુટુંબ ઉચ્ચ
ગણાતું, પણ તે નિઃસંતાન હતાં તેટલુંજ માત્ર દુઃખ હતું; તેથી તેઓ
દમેશ સચિત રહેતાં. મનુષ્ય માત્રને એ પ્રકારનાં ઋણ હોય છે; જે
કે દેવઋણ અને પિતૃઋણ. પ્રભુભક્તિથી દેવઋણ અને પુત્ર પ્રાપ્તિથી પિતૃ
ઋણ અદા કરાય છે. તેઓ હજુ સુધી પિતૃઋણમાંથી મુક્ત થય
નહોતાં. એક દિવસે તે પતિપત્નીએ યાત્રાએ જવાનો વિચાર કયે
તેઓ બન્ને અયોધ્યા નજીક આવેલા નૈમિષ્યારણ્ય તરફ ગયાં ત્યાં સુન્દર
સ્થાન જોઈને મુકામ કર્યો, અત્યંત પરિશ્રમને લઈને તેઓ બન્ને જા

સુખે સુતાં કે તરતજ નિદ્રાવશ થઈ ગયાં તેઓને સ્વપ્નમાં ભગવદ્ આરા થઈ કે:—

સાત દિવસની સમાધ કરજો, ધરજો નંદકુંવરનું ધ્યાન,
ઉપવાસ કરીને બન્ને જણ, કેવળ દુધનું કરજો પાન.

શ્રીભાગવતની કથા કહીને કનોજમાં પાછા વળજો,
પુત્રપ્રાપ્તિ નિશ્ચેથી થાશે, ભગવદ્ ધર્મને આચરજો.

ભગવદ્ આરા થઈ જાણીને, એકદમ ચમકી જાવ્યાં,
હૃદયના ઉમંગકા સાથે હરિભજન કરવા લાગ્યાં.

ભગવાનની આજ્ઞાનો આદરપૂર્વક સ્વીકાર કરી તેઓએ સાત દિવસ સુધી કેવળ દુધનું પાન કરી શ્રીમદ્ ભાગવતની સમાધ કરી ભગવાનની દૃષ્ટિને આધીન થઈ કનોજ મુકામે પોતાને ઘેર આવ્યાં. રોમેરોમ આનંદ આનંદ વ્યાપી રહ્યો; પ્રભુના નામની જયઘોષણાએ પોતાનું ઘર ગજવી મૂક્યું; આનંદ ઉદધિ ઉછળ્યો; બન્ને પતિપત્ની ભગવત સેવાપરાયણ થઈ શ્રીમદ્ ભાગવતને સ્વરૂપાત્મક સમજી સેવા કરવા લાગ્યાં. હરહંમેશ ફળરૂપે શ્રીમદ્ ભાગવતનું શ્રવણ અને મનન પ્રીતિપૂર્વક કરવાથી ભગવદ્ આજ્ઞાએ પૂર્ણ માસે તેમને ત્યાં પ્રભુ ભક્તનું પ્રાકટ્ય થયું. પિતા વિગેરેએ ભગવદ્ ભક્ત માની તેમનું સર્વ પ્રકારે લાલનપાલન કર્યું. સ્વશાનિય બ્રાહ્મણોને બોલાવી વેદોચ્ચાર કરાવ્યા. ઉત્ત્વલ ચંદ્રના સરખી કાંતીવાળા તે બાળકનું નામ તેઓએ પદ્મનાભ રાખ્યું; તે દિવસથી તેઓ પદ્મનાભના નામથી ઓળખાવા લાગ્યા. દિવસ જતાં તે બાળક મોટું થયું. પુત્રનાં લક્ષણ પારણામાંથી પરખાય એ ન્યાયે નાનપણથીજ તેઓ ભગવદ્ધર્મ આચરવા લાગ્યા. તે બાળકની

પ્રભુપ્રત્યે પ્રીતિ જાણી પિતાએ પોતાનું અહોભાગ્ય માન્યું. આ પ્રકારે તેઓ પિતૃઋણમાંથી મુક્ત થયા. પિતાએ તેમને નાની વયમાં સર્વશાસ્ત્રનો ક્રમપૂર્વક અભ્યાસ કરાવી હમેશાં શ્રીમદ્ભાગવતનો પાઠ મુખ્ય રાખવાનું સૂચવ્યું. પિતાની અનુજ્ઞા માનીને ભગવદ્દયશર્ણુન કરવા લાગ્યા; થોડા દિવસબાદ તેમના માતા પિતાએ આ લોકનો ત્યાગ કરી ભગવદ્ સમીપ પહોંચ્યાં. માતાપિતાના શોકમાંથી ચિત્ત શાંત થયા પછી તેમણે એક પવિત્ર અને સુંદર સ્વનાતિની કન્યા સાથે લગ્ન કર્યું. હવે:—

વ્યાસાસન સ્વીકારી, કથા વાર્તા નિશ્ચિન કરતા,
પ્રેમ પુત્રકિતિ થતને, પ્રભુભક્તો ત્યાં સ્નેહે સાંભળતા.

આ પ્રમાણે બન્ને પતિપત્ની ભગવદ્ ભજનમાં હમેશાં નિમગ્ન રહેતાં. શ્રીમદ્ભાગવતની કથાનું વાંચન એજ માત્ર તેમના ઉદરનિર્વાહનું સાધન હતું. ત્યાંના રહીશોને તેઓ કથામૃત પાન કરાવતા તેથી સર્વ તેમને હેત અને પ્રેમની લાગણીથી જોતું. તેઓએ સર્વશાસ્ત્રો વેદ, પુરાણ અને કળ રૂપ શ્રીમદ્ ભાગવતાદિનું સારી રીતે પઠન પાઠન કરી જનસમુહના મનને ભગવદ્ રસમાં તણીન બનાવ્યા કે જેથી પોતાની યજ્ઞમાનવૃત્તિને માટે ક્રોધને કહેવું પડતું નહોતું. ગામવાસીઓ ઘેર બેઠાં આવશ્યક વસ્તુઓ પહોંચાડતા તેમાંથી પોતાનું ભરણ પોષણ થતું, અને હરહંમેશ તેઓ આનંદમાં રહેતા. તે ગામમાં:—

અનન્યતાએ સદા વસે ત્યાં દામોદર સંભરવાળા,
વધ્વલ પ્રભુને પધરાવાની, નિશ્ચિન જપતા માળા.

દ્વારકેશની સેવા કરતાં વધ્વલ વધ્વલ તે ઉચરે,
પંથ નિહાળે શ્રીવધ્વલનો, વિરહ વ્યાપ્યો નિજ અંગ પરે.

દામોદરદાસ સંભરવાળા આવી રીતે વિરહાતુર થઈ શ્રીવલ્લભ પ્રભુના આગમનની વાટ જોવા કરતા; જેમની કૃપાથી શ્રીદ્વારકાધીશની સેવા મળી, કે જેઓશ્રી હાલમાં કાંકરોલીમાં તિલકાયત શ્રીવજ્રભૂપણુ-લાલજીને માથે બિરાજે છે, તે પ્રભુની સેવા ઘણા ભાવથી કરતા. જેમ અંબરીષ રાજા પ્રભુની દરેક સેવા એટલે દળવાથા માંડીને જાળ ભરવા પર્યંતની કરતા તેમ દામોદરદાસ સંભરવાળા પણ કરતા. જેમણે અંબરીષ રાજાને જોયા નહોય તે દામોદરદાસ સંભરવાળાને જુઓ. એવું તેમની વાર્તા વાંચવાથી સમજાય છે. હવે શ્રીવલ્લભાધીશ ક્યારે પધારશે ? ક્યાંથી પધારશે ? આવી રીતે સ્વગુરુ શ્રીવલ્લભ પ્રભુને નિરખવા ગાંડાતુર થએલા દામોદરદાસ સંભરવાળા તલપાપડ થઈ રહ્યા છે. તેવામાં—

વલ્લભ પ્રભુ પધાર્યાં, શિષ્યો સાથે દેશાટન કરવા,
ભકતેચ્છા જાણીને, સત્વર આવ્યા શિષ્યને મળવા.

ભક્તના મનોરથ પૂર્ણ કરવા શ્રીવલ્લભાધીશ ભગવદ્ ગુણગન કરતા કરતા કનોજમાં પધાર્યાં. ત્યારે:—

દામોદર ત્યાં સ્થામે આવ્યા, સગાં સહોદર સાથે લાવ્યા,
નિશાન હંકા ત્યાં વગડાવ્યા, ગુરુ ચરણ ઘરમાં પધરાવ્યા.
હારકેશને ભોગ ધરીને, પ્રસાદ લીધો લગીમળીને,
અષ્ટાક્ષર ઉચ્ચાર કરીને, મુખે સુતા પ્રભુદર્શન કરીને.

શ્રીવલ્લભાધીશ શિષ્યોસહિત પધાર્યાં. શ્રીકૃષ્ણના નામ સ્મરણમાં લીન થવાનું ભક્તવૃંદને ઉપદેશયું.

ધુન:—જયજય મથુરેશ મનમોહન
ચારી વૃન્દાવનમાં ગોધન.

પ્રભુની ઇચ્છા પદ્મનાભદાસ પાસે સેવા કરાવવાની થઈ તેથી સ્વમ-
દ્વારા આજ્ઞા કરી કે:—

જંગો જંગો તમે પદ્મનાભ, વેળાસર જોલા જંગો,
હું આવ્યો તમારી પાસ, હું આગસને લાગો.

ઝમ્કી જંગીને જુઓ, નિરખ્યા નંદકુમાર,
સાલજી રિમતથી શોભતા, પ્રભુ પદ્મનાભને દાર.
વલ્લભચરણ શરણે જઈ, પ્રીતે નમાવો માથ,
વાસો વસું હું તવ ગૃહે, મારું નામ મથુરાનાથ.

કર સંપુટ કરી ગહગહ કંઠે વિનંતિ કરી પૂછે છે કે કૃપાનાથ
શ્રી વલ્લભાધીશ મને ક્યાં મળશે ? તેઓશ્રી લાલ ક્યાં બિરાજે છે ?
આમ વારંવાર પૂછતાં પોતાના ભક્તની આવી તીવ્ર દશા 'જોઈ' પ્રભુ
આજ્ઞા કરે છે કે તેઓશ્રી લાલ તમારાજ ગામમાં દામોદરદાસ સંભ-
રવાળાને ત્યાં બિરાજે છે. તમે શ્રી વલ્લભાધીશનેશરણે જઈ મારી
સેવામાં પ્રવૃત્ત થાઓ. આમ ભક્તને અનુજા આપી ભગવાન અંતરધ્યાન
થયા આજ્ઞા લઈને પદ્મનાભદાસ:—

નિત્ય નિયમ પડતો મૂકીને, પદ્મનાભ ત્યાં પો'ર્યા જઈ,
બ્રહ્મું શરણ શ્રીવલ્લભપ્રભુનું, સર્ગાં સહોદર સાથે લઈ.
નામ મંત્રના શ્રવણ માત્રથી, દાસ્ય ભક્તિ હૃદયે વ્યાપી,
ભગવત્સેવક કરવા કાળે, બ્રહ્મસંબંધ દિક્ષા આપી.
તિલક તુલસીની માલા પે'રી, પદ્મનાભ પ્રભુભક્ત થયા,
નિદાળી વૈષ્ણવની દીક્ષા, શ્રોતાઓ સૌ શરણ ગયા.
દૈવીજન દિત કરવા કાળે, પૃથ્વીપરકર્મ કરતાં,
બ્રહ્મવાદનું મંડન કરીને, માયા મત ખંડન કરતા.

પ્રખર પંડિત પદ્મનાભદાસને આવી રીતે વૈષ્ણવની દીક્ષા લેતાં જોઈ તેમના શ્રોતાજનો સૌ શ્રીવલ્લભાધીશને શરણે આવ્યા. દૈવી શ્રવણો ઉદ્ધાર કરવાનેજ દેશ પર્યટન કરનાર શ્રીવલ્લભાધીશ દામોદરદાસ સંભરવાળાને ત્યાં ઉત્થાપન સમયનાં શ્રીદ્વારિકાધીશજીનાં દર્શન કરી શ્રીમદ્ભાગવતના દશમ સ્કંધમાંથી પદ્મનાભદાસ વિગેરે ભગવદ્ ભક્તોને કથામૃતનું પાન કરાવ્યું. આનંદમાં તેમનાં હૃદય ભક્તિભીનાં થયાં. ખરેખર ! શ્રીકૃષ્ણના મુખારવિંદ રૂપ વૈશ્વાનર શ્રીવલ્લભાધીશની વાણીમાં આનંદ આવે એમાં કંઈ આશ્ચર્ય ન ગણાય; દિવ્ય પુરૂષનો વાણી પ્રભાવ હમેશાં તીવ્ર આનંદની અંતિમ સમાધિમાં લીન કરનારજ હોય છે. કથા સંપૂર્ણ થયા બાદ શ્રીવલ્લભાધીશે:—

પદ્મનાભ પાસે બોલાવ્યા, નિગંધના શ્લોકો સંભળાવ્યા,
વૃત્તર્થે ભગવદ્ ગુણ ગાશે, ધુળધાણી સધળું થઈ જશે.
બાવળનાં બીજડાં જ્યાં વાવે, આમ્ર સ્વાદ ત્યાં ક્યાંથી આવે.
બગ ભગત જ્યમ ધ્યાન લગાવે, ધરણી ધર શી રીતે આવે.
નિઃસાધન થઈ ભજજે ભાવે, જેથી ભૂધર હૃદયે આવે.

અથવા સર્વદા શાસ્ત્રં શ્રીભાગવતમાદરાત્
પઠનીયં પ્રયત્નેન સર્વહેતુ વિવર્જિતમ્
વૃત્ત્યર્થે નૈવ યુઝીત પ્રાણૈઃ કંઠગતૈરપિ
તદભાવે યથૈવસ્યાત્તથા નિર્વાહમાચરેત્—નિબંધ.

“ હમેશાં શ્રીમદ્ભાગવત શાસ્ત્રનો પ્રયત્ન કરીને કંઈ પણ હેતુ રહિત આદરપૂર્વક પાઠ કરવો. કંઠે પ્રાણ આવે તો પણ શ્રીમદ્ભાગવતનો

ઉદર પોષણના અર્થે ઉપયોગ ન કરવો; તેના અભાવમાં જે રીતે બની શકે તે રીતે નિર્વાહ કરવો.” આ પ્રમાણે શ્રીવલ્લભાધીશે પ્રવચન કર્યું. ગુરૂ આજ્ઞાનો પ્રેમ સહિત સ્વીકાર કરી પદ્મનાભદાસે પોતાના હાથમાં જળની અંજલી ભરી શ્રીવલ્લભાધીશની સમક્ષ સંકલ્પ કર્યો કે આજથી કથા કરી વૃત્તિ નહિ કરું. દ્યારૂંવ શ્રીમદ્વાચ્ય ચરણે શ્રીમુખથી આજ્ઞા કરી કે પદ્મનાભદાસ, તમારી વૃત્તિ છે. તમે જાહનુ છો, માટે મહાભારત પુરાણાદિકની કથા તો કહેવી પણ શ્રીમદ્ભાગવત વૃત્તિ અર્થે કહેવું નહિ. પદ્મનાભદાસે ફરીથી વિનંતિ કરી જણાવ્યું કે કૃપાનાથ ! હવે તો આપશ્રીની સમક્ષ જે પ્રતિજ્ઞા કરી તેથી વૃત્તિ અર્થે કંઈ પણ નહિ કરું. આ પ્રમાણે પદ્મનાભદાસે:—

ઉદર ભરણુની ચિંતા છોડી, છોડી આ જગતી માયા,
શ્રીભાગવતની વૃત્તિ છોડી, ભલ્યા ભાવે વલ્લભરાયા.

લોકલાજ કલ કાંન લ્યજીને, ભીક્ષાવૃત્તિ સ્વીકારી,
દુનીયાની દરકાર કર્યા વીણુ, ગુરૂ આજ્ઞાનીજ ઉરધારી.
એક દીને વજ્રમાન ગૃહે તે, ભીક્ષાવૃત્તિ કરવા ગયા,
વૈષ્ણવની નિદાએ ભીક્ષા, જોઈ ઘણા નારાજ થયા.

ત્યાં સુધી પદ્મનાભદાસે ઉપવીત ધારણ કરી હતી ત્યાં સુધી ભીક્ષા માગવી ઉચિત હતી પણ તુલસી કાષ્ઠની માળા ગળામાં ધારણ કરી ભીખ માગવી એ હલકાપણું ગણાય, એમ વિચારી તે પણ મનથી ત્યાગ કરી દીધી. શ્રીવલ્લભાધીશે પૂછ્યું કે નિર્વાહ કયે પ્રકારે કરશો ? પદ્મનાભદાસ દીનતા પૂર્વક બન્ને હાથ જોડી વિનંતિ કરી કહે છે કે કૃપાનાથ ! હવે તો વંચ્યવૃત્તિ કરીશ; એમ કહી તેઓશ્રીની પાસેથી વિદાય થઈ પોતાને ઘેર ગયા. હવે:—

ગૃહસ્થાશ્રમને નિભાવા, હાટે વેચે કાપ્ડની ભારી,
સદા રહી સત્સંગે, ભત્ત્યા ભાવથી શ્રી ગિરિવરધારી.

જ્યાં સુધી પોતાનો દેહ રહ્યો ત્યાં સુધી લાકડાની ભારી વેચી
પોતાનું ગુજરાન નિભાવ્યું; આવા ટેકી ભગવદીય હતા. શુદ્ધ કૃપાપાત્ર
જીવોને વારંવાર કહેવામાં આવતું નથી. એક વાર સાંભળતાંની સાથે તે
મુજબ કરવા તેમનું ધ્યાન ખેંચાય છે. દુનિયાનાં સર્વ સુખ એક બાજુ
નષ્ટ થતાં હોય અને બીજી બાજુએ ધર્મ રહેતો હોય તો ધર્મને ગૃહણ
કરી અધ્યાત્મિક સુખોનું ઉત્સંધન કરવું એ ઉચ્ચક્રાંતીના ભગવદીયનાં
લક્ષણ છે. ચાલુ જમાનામાં તો પિતા અવસ્થાને લઈ વૃદ્ધ થયા હોય
એટલે દુનિયાની પ્રપંચની જાજ પાથરવામાં અશક્ત, મંદિરના ઓટલા
સિવાય બેસવાને બીજું સ્થળ પણ ન જડે, ધંધાદારી લોકો વાત
કરવાને ધૂરસદવાળા હોય નહિ, અને ખરોખરીયા વગર વાતમાં રસ પણ
પડે નહિ એટલે વૃદ્ધ માણસને કાણ બોલાવે, નિરૂપાયે બિચારા
રાજભાગ પછી પ્રસાદ લઈ બે ઘડી આરામ લઈ ઉત્થાપનથી સંધ્યા
પર્યંત મંદિરનો ઓટલો સેવે, કથા વાતાં કરી ઘેર જાય, કમાતા છોકરાને
જેઈ ખુશી થાય અને કહે કે ભાઈ અમે તો ધરડા થયા એટલે મંદિરે
જઈએ, દેવદશન કરીએ, પણ ત્યારે તો હજી વાર છે, માટે તું તો જે
પ્રમાણે કરતો હોઈ તે પ્રમાણે કરજે. આવાં માયાપ પોતાનો ગૃહસંસાર
બગાડે છે. નાનપણથી છોકરાંને ધર્મને રસ્તે દોર્યા હોય તો મોટી ઉંમરે
પોતાનો શું ધર્મ છે તે સારી રીતે સમજી શકે. પિતા પુત્રને માટે
મુખમાંથી માગેલી વસ્તુ મોજુદ કરે છે; અને ધર્મ નિષ્ઠ થઈ પુત્રને
એટલું પણ કહી શકતા નથી કે ભાઈ! તુલસીની માળા પેરે, તિલક
ધારણ કરે, મંદિરમાં દર્શન કરવા જાઓ, આમાંનું કંઈ નહિ તો પછી

ભગવાનમાં પ્રીતિ શી રીતે ઉપજે? પ્રહલાદજી પણ કહે છે કે
કૌમારમાચરેત્ પ્રાજ્ઞો ધર્માન્ ભાગવતાનિહ । ભગવદ્ધર્મનું આચરણ ડાહ્યા
પુરુષોએ કુમાર અવસ્થાથીજ કરવું. મનુષ્ય માત્રને મરવાનું તો છેજ;
ક્યારે કાળના જડ્યામાં આવીશું તેની ખબર પ્રભુ સિવાય કોઈ
જાણતું નથી માટે:—

ભાવે ભક્તિ કરે શ્રી રાધાવરની

રાધાવરની, ગિરિવરધરની—ભાવે:—

નવ જલદ શ્યામ વપુ ઉર ધારજે,

સેવા સ્મરણ કૃણુ નામને ઉચ્ચારજે

હૃદે રાખે જીખી ઐસીધરની.—ભાવે.

વલ્લભ વિઠ્ઠલ શ્રી યમુના શ્રી નાથને

પાએ લાગો લળી, વળી પ્રેમ પાથને

ઉરધારે જીખી ધરણીધરની—ભાવે.

હવે પદ્મનાભદાસ ભગવદીયોનો સત્સંગ થવાથી પ્રભુમય જીવન
ગાળવા લાગ્યા. દિવસે દિવસે વધુ અને વધુ ભગવદ્ભાવ સ્પુર્યો.
શ્રીવલ્લભાધીશની સાથે રહેવાની ઇચ્છા થઈ. શ્રીમદ્વાયાર્યચરણ અડેલમાં
ખિરાજતા હતા, ત્યાં જઈ તેઓ તેમની સાથે રહ્યા. પદ્મનાભદાસે આતુ-
રતા પૂર્વક પૂછ્યું કે કૃપાનાથ ? હવે મારે શુંકરવું ! ત્યારે શ્રીવલ્લભાધીશ:—

સદા સર્વદા સર્વ ભાવથી, વ્રજધિપ સેવો,

નિશ્ચય ધર્મ નિજ જનનો જાણો, નથી ખીજે એવો.—વ્રજધિપ

સેવાધર્મ કર્તવ્ય આપણું, આટાક્ષર લેવો,

કર્તા હર્તા ભર્તા જાણી, ભય મનથી લજી દેવો-વ્રજધિપ
 શકટ ભાર જેમ શ્વાન સમજીએ, લોકભાર નવ સહેવો,
 જગ કમલવત્ રહી આ જગમાં, ચરણ કમલ સેવો.-વ્રજધિપ.
 ગોકુલેશ નિજ હૃદયે ધારો, સ્વાત્મ ધર્મ એવો,
 લોકવેદ ત્યાં કામ ન આવે, તેથી બીજે કહે કેવો-વ્રજધિપ.
 સર્વાત્મપણાએ રહી નિરંતર, પ્રભુચરણ સેવો
 સ્મરણભજન નવ ત્યજવું કદાએ, મારો મત એવો-વ્રજધિપ

આ પ્રમાણે ઉપદેશી આચાર્યવર્ય પોતાના શિષ્યો સાથે પ્રયાગ
 પધાર્યા. સાથે પદ્મનાભદાસ પણ હતા. સુંદર સ્થળ જોઈ મુકામ કયો.
 સૂર્ય અસ્ત થવાથી અજવાળું મટી અંધારું થયું તે વખતે પદ્મનાભ-
 દાસને બોલાવી આજ્ઞા કરી કે શ્રી અક્ષાઈ નદીને સામે કિનારે છે;
 તેમને અહીં પધરાવી લાવો. આવી આજ્ઞા થતાં તેઓ સત્વર ત્યાંથી
 ચાલી નીકળ્યા. પાંચ સાત વૈષ્ણવો સાથે હતા તેઓ પરસ્પર મળી
 માંહા માંહે કહેવા લાગ્યો કે આ બ્રાહ્મણ બિચારો બાવરો થયો છે,
 આ વખતે ક્યાં જશે ? હોડીવાળાઓ સૌ પોતપોતાને ડેકાણે ગયા
 છ તે પોતે પાર કેવી રીતે ઉતરશે ? પણ પદ્મનાભદાસ તો આજ્ઞાગુરુનામવિ
 ચરણીયા. એ શાસ્ત્ર વાક્યાનુસાર ગુરૂ આજ્ઞાને અનુમોદન આપી ગુરૂ
 આજ્ઞામાં દૃઢ વિશ્વાસ રાખી તેઓ વગર વિલંબે કિનારા ઉપર ગયા ત્યાં તો:-

ભક્તાધિન ભગવાન, સદાએ ભક્તાધિન ભગવાન,
 ભક્તકાજ કરવાને આવે, પદ્મનાભની પાસે ધાવે.
 નાવ લઈ નટવર ત્યાં આવે, કરવા આદરમાન.-સદાએ
 ગુરૂવચન નિજ હૃદયે ધારે, જઈ પોંચ્યા તે નદી કિનારે,

પ્રભુ રૂપ ધરી પાર ઉતારે, મુગ્ધ વદનથી વદતા વારે,
વળતાં થજે મહેમાન.—સદાએ.

ભક્તવત્સલ કરુણાનિધિએ બાલ્ય સ્વરૂપ લીધું. સરિતા તીરે ઉભેલા પદ્મનાભદ્રાસજીને જણાવ્યું કે હું આપની ઇચ્છા હોય તો સામે પાર ઉતારીશ. હું તૈયાર છું, પદ્મનાભદ્રાસે હા પાડી, નાવડામાં બેઠા. નાવડામાં બેઠેલા પદ્મનાભદ્રાસને ફરીથી પ્રભુએ પૂછ્યું કે આપ પાછા ક્યારે ફરશો ? “તુરતજ પાછો વળીશ” એમ તેમણે ઉત્તર વાળ્યો. થોડા સમયમાં તેઓશ્રી અકાઠા સહ નાવડામાં આવ્યા. પ્રભુએ નાવ લકાર્યું, ડિનારે પહોંચ્યા, નાવ ઉભું રહ્યું, અને સામે પાર ઉતાર્યા. નિમિષ માત્રમાં બાળક અને નાવ અદશ્ય થયાં. પ્રભુ ઇચ્છા માની શ્રી અકાઠાને સાથે લઈ શ્રીમદ્દાપ્રભુજી પાસે લાવ્યા, પછી તેમને આરામ લેવાને માટે આજ્ઞા કરી. બીજા પાંચ સાત ભગવદીઓ ત્યાં સુતા હતા ત્યાં જઈ તેઓ શ્રીમદ્દાચાર્યજીનું સંસ્મરણ કરતા કરતા સુતા.

આશરો એક દદ શ્રીવલ્લભાધીશ કે
માનસી રીતકી મુખ્યસેવા વ્યસન, લોકવૈદિક ત્યાગ શરણ ગોપીશંકા ॥૧૧॥

પ્રાતઃકાલે બીજા વૈષ્ણવોએ પૂછ્યું કે “તેઓશ્રીને કેવી રીતે તેડી લાવ્યા” પદ્મનાભદ્રાસે સદ્વળા સમાચાર તેઓની આગળ કહી સંભળાવ્યા. ઉપરની હકીકત શ્રવણ કરી સર્વે જણાએ કહ્યું કે ભાઈ ? પ્રભુને તમે બહુજ પરિશ્રમ કરાવ્યો; આતું સાંભળવાથી પદ્મનાભદ્રાસને હૃદયમાં અત્યંત ખેદ થયો. તે વૈષ્ણવોએ શ્રીવલ્લભાધીશની સમક્ષ જઈ વિનંતિ કરી જણાવ્યું કે પદ્મનાભદ્રાસે પ્રભુને બહુ શ્રમ કરાવ્યો, ત્યારે આજ્ઞા કરી કે જે થયું છે તે મારી ઇચ્છાથી થયું છે માટે પદ્મનાભદ્રાસને

તમારે એક અક્ષર પણ કહેવો નહિ. આવી રીતે ગુરૂચરણમાં દૈવિશ્વાસ રાખી અનન્યતાએ અનુસરી પદ્મનાભદાસ આનંદમાં મસ્ત રહી, ભગવદ્ ગુણગાન કરી, ગુરૂચરણ સેવા પરાયણ થઈ શ્રીવલ્લભાધીશ્વરની સાથે ગોકુલ તરફ ગયા:—

ધુન:—જય જય મથુરેશ મનમોહન
ચારી વૃન્દાવનમાં ગોધન.

શ્રીવલ્લભાધીશ શ્રી ગોકુલથી અડેલ તરફ પધારતા હતા. રસ્તામાં એક વેપારી ઢાંત્રી કેટલોક માલ લઈને સાથે સાથે ચાલતો હતો. તે વેપારી કનોજની ભાગોળે રહ્યો અને શ્રીમદાચાર્યચરણ શિષ્યો સહિત દામોદરદાસ સંભરવાળાને ઘેર પધાર્યા. એકાએક હુંટારાઓએ તે વેપારીનો માલ હુંટી લીધો. સઘળી માલ મીડકત હુંટાઈ જવાથી બેઆકળો થઈ ગયો, અને પોકે પોક મૂકી રડવા લાગ્યો, શ્રીમદાચાર્યચરણ પોતાના શિષ્યને ઘેર પ્રભુ માટે સામગ્રી સિદ્ધ કરી ભોગ ધર્યો. સમયાનુસાર ભોગ સરાવી ભોજન કરવા બિરાજ્યા હતા, તેવામાં તે વેપારી રડતો કકળતો શ્રીમદાચાર્ય ચરણની તપાસ કરતો દામોદર સંભરવાળાને ત્યાં આવીને પૂછે છે કે “શ્રીવલ્લભાધીશ ક્યાં બિરાજે છે ?” ત્યારે પદ્મનાભદાસજી કહે છે કે તેઓશ્રી ભોજન કરવા બિરાજ્યા છે. આ પ્રમાણે બોલવું સાંભળી તે વેપારીએ ક્યું કે મારો માલ સઘળો હુંટાઈ ગયો છે અને તેઓશ્રી ભોજન કરવા બિરાજ્યા છે ? એમ કહીને દળી પડ્યો અને કહેવા લાગ્યો કે:—

મહા પ્રભુજીને મળવાની, ઉત્કટ ઇચ્છા છે અમને,
કૃપા કરો કંઈ પામર જીવપર, કરે વિનંતિ હું તમને.

માત્ર મિલકત મારી હુંટાઈ, દીન દશા આ મારી થઈ,
 ભીખ માગતાં પુર ન થાએ, કરો કૃતારથ બહુ ધન દઈ.
 ગયું ધન પાછું મેળવવા, વેપારી વતું બોલે,
 વૈશ્ય વૃત્તિમાં ભૂત પડે નહિ, રૂપૈયાની આની સોલે.
 નામામાં પૈસો એક ઘટનાં છજૈનું દિવેલ બજે,
 ચમડી તુટે દમડી ન છુટે, વિચાર કરીએ પજે પજે.

પદ્મનાભદાસે મનમાં વિચાર્યું કે જો આ વાત કદાચ શ્રીવલ્લભા-
 ધીશના શ્રવણે પડશે તો આપશ્રી ભોજન નહિ કરે, માટે તે વેપારીનો
 હાથ પકડીને થોડેક દૂર લઈ જઈ તેને પૂછ્યું કે સાચું કહે! તમારો
 કેટલા રૂપૈયાનો માલ હુંટાયો છે? તે વેપારીએ સત્ય લકીકત નિવેદન
 કરી. પદ્મનાભદાસ તે વેપારી સહ શહેરમાં શાહુકારને ત્યાં ગયા. શાહુકારે
 તેમનું સપ્રેમ સન્માન કર્યું, અને પદ્મનાભદાસને આવાગમનનું કારણ
 પૂછ્યું. પદ્મનાભદાસે કહ્યું કે આ વેપારી જેટલા રૂપૈયા માગે તેટલા
 આપો, અને તે રૂપૈયાનું ખત પત્ર હું લખી આપું છું. પોતાના ગામના
 પ્રતિષ્ઠિત પંડિત પદ્મનાભદાસનાં પગલાં દુકાનમાં થવાથી તે શાહુકાર
 પોતાને અહોભાગ્ય સમજવા લાગ્યો, અને તેમના કહેવા મુજબ તે
 વેપારીને રૂપૈયા આપી વિદાય કર્યો. તે શાહુકાર વિનંતી કરી પૂછે છે કે
 પદ્મનાભદાસજી મારે ખત પત્રનું શું કામ છે? આપ સુખેથી પધારો,
 રૂઢા વગરના ભક્ત શિરોમણિએ આગ્રહ પૂર્વક જણાવ્યું કે પ્રથમ ખત
 પત્ર લખીશ, પછી ઘેર જઈ પ્રસાદ લઈશ; આવો ૬૯ આગ્રહ જોઈ
 તે શાહુકારે ખતપત્ર લખાવ્યું, તેમાં પદ્મનાભદાસે પોતાનો ધર્મ ધરાણે
 મૂકી મૂકામે આવ્યા.

ગુરુ શિષ્યનો પ્રેમ, સદા જમ માંડી વ્યાપે,
રહેા ભક્તની જેમ, કદા નિર્ભય કરી સ્થાપે.

પદ્મનાભનો પ્રેમ, જુઓ વલ્લભની સાથે,
રાખી પ્રભુએ રેમ, બતાં પુષ્ટિને પાથે.

વલ્લભ ચરણ શરણે જઈ, પ્રીતે પૂજે પ્રભુ પાદને,
પ્રેમ પુલકિત હૃદયે થઈ, રીઝવે ગોવરધન નાથને.

શ્રીમદાચાર્ય ચરણે પદ્મનાભદાસને કહ્યું કે અત્યાર સુધી તમે ક્યાં ગયા હતા ? પદ્મનાભદાસે તમામ લડીકત તેમની આગળ નિવેદન કરી. આ સધળું સાંભળી શ્રીઆચાર્યજી આશ્ચર્ય પામ્યા, અને કહેવા લાગ્યા કે તે વેપારી સાથે આપણને શું સંબંધ ? તમે દેવું કરી દ્રવ્ય અપાવ્યું તે અદ્વિતિ કાર્ય કર્યું. આમ કરવાનું કારણ શું ? પદ્મનાભદાસે જણાવ્યું કે કૃપાનાથ ! આપનું કહેવું યથાર્થ છે. આપશ્રીના ભોજન સમયે તે વેપારી આવ્યો અને જો કદાચ તે પોકાર કરત તો ભોજનમાં વિવંચ થાત, અને મારા શિષ્યપણામાં ખસેલ પહોંચત. દેવું તો કાલે ચુકાવીશ; આવો દહ નિશ્ચય જ્ઞેષ્ઠ શ્રીવલ્લભાધીશ ઘણા પ્રસન્ન થયા, અને અંડલ મૂકામે પધાર્યા. પદ્મનાભદાસ તેમનાથી વિમુટા પડી તે શાબ્દકારનું દેવું પતવવા એક રાત્રને ત્યાં ગયા. પદ્મનાભદાસને રાત્ર્યસભામાં આવતા જ્ઞેષ્ઠ રાત્ર કહે છે કે:—

આવો ભક્તવર આવો, કૃપા કરીને કથા સંભળાવો,
ગાવો કૃણુ ગુણ ગાવો, મલશે મુજને અલ્પજ્ય એ લાવો.

ઘણા આદરથી રાત્ર્યસભામાં તેમને આસન આપ્યું. રાત્રજે કથામૃતનું પાન કરાવવાને વિનંત્યું. પદ્મનાભદાસે શ્રમદ્ભાગવત સંભ-

ગાવડાની ચોકખી ના પાડી અને જે મહાભારત સાંભળવાની ઇચ્છા હોય તો કહું. આખી સભાએ રાજન સહિત ઘણા હર્ષ સાથે તેમની પ્રિયતાને વધારી લીધી, અને મહાભારતની કથા સાંભળવા તેઓ તૈયાર થઈ ગયા. સભા શાંત થઈ. એકી ટસે બધા તેમની સામું નિહાળવા લાગ્યા. આતક પક્ષીવત્ વાટ જેતાં શ્રોતાઓને કથારસમાં તણીન કરી દીધા. જ્યારે યુદ્ધનો પ્રસંગ આવ્યો ત્યારે જેની પાસે હથિયાર હતાં તે વેગળાં મૂકાવ્યાં છતાં કથા કહેવામાં એટલો બધો વીર રસ આવ્યો કે શ્રોતાજનો પરસ્પર ધક્કા મુક્કો અને લાતોએ ચડ્યા, છેવટે થાકીને કથા બંધ કરવી પડી. આવો રસ તેમની દરેક કથામાં આવતો. કથાનો આધાર વક્તા ઉપર વિશેષ રહે છે હવે:—

મહાભારતની કથા સાંભળી, વીરરસ વ્યાપ્યો ઉરે.
 પદ્મનાભજી કથા કહીને, રાજની આશા પુરે.
 હરખાતો હરખાતો રાજન, દક્ષિણ દેવા લાગ્યો,
 ધુણાવ્યું નિજ મસ્તક ભકતે, ભેખ ભીક્ષાનો મેં ત્યાગો.
 વેપ વેણુવી જ્યાંથી લીધો, હાથ નથી લાંબો કીધો,
 દાન દક્ષિણ કદિ ન ચાચું, પ્રત્યુત્તર પાછો દીધો.

રાજન ! દ્રવ્ય નહિ લઉં, મારે શાહુકારનું જેટલું દેવું છે, તેટલું વ્યાજ સાથે આપવું છે; આપ પરભાર્યું ખત પત્ર મંગાવો, લખ્યા પ્રમાણે દેવું ચૂકાવો, તે ઉપરાંત મારે કંઈ પણ ખર્ચ નહિ. આમ નિઃસ્વાર્થ વૃત્તિ જેમ રાજન ઘણો પ્રસન્ન થયો અને તે પ્રમાણે કર્યું. પદ્મનાભદાસ શાહુકારના દેવામાંથી મુક્ત થયા. ધર્મ રાખવામાં ન્યાય કે અન્યાયનો વિચાર નહિ કરતાં જે પ્રમાણે વેપારીએ માગ્યું તે પ્રમાણે

આપ્યું. દેવું કરી ધર્મ રાખવો એવી શ્રીવલ્લભાધીશની આજ્ઞા નથી :
તો પણ મુખ્ય ધર્મ—(પ્રેમના) આગળ સામાન્ય ધર્મનું ઉલ્લંઘન કર્યું.
હજારો રૂપૈયા કથા કહી પેદા કરવાની શક્તિ હતી. ધર્મની ખાતર તેમને
વૃત્તિનો મનથી ત્યાગ કર્યો. ધન્ય છે આવા ટેકી ભગવદીયને.

હવે જેમનું આખું કુટુંબ ભગવદ્ ભક્ત હતું. હજી સુધી તેમની
પુત્રી કુંવારી હતી. પુખ્ત ઉંમરે પહેાંચ્યા છતાં યોગ્ય વરના અભાવે
પદ્મનાભદ્રાસને ઘણી ચીંતા થતી. મનમાં વિચાર્યું કે શ્રીવલ્લભાધીશનો
સેવક હોય તેની સાથેજ વિવાહ કરવો. હવે:—

દીકરીના વિવાહને કાળે, વૈષ્ણવને પૂછે જઈ,
કન્યા હમારી હજી કુંવારી, ભક્ત વિણ આપું નહિ.
પુખ્ત ઉંમરે અખળા પહેાંચે, પ્રખળા કદિ થાયે નહિ,
ગાય ગરાંબને દીકરી, જ્યાં દોરે ત્યાં જાય સહી.

દૃઢ સંકલ્પ જાણી સાથેના વૈષ્ણવોએ શ્રીવલ્લભ પ્રભુના અનન્ય
સેવક એક સનોડીયા બ્રાહ્મણને તેમની કન્યા આપવાને સૂચવ્યું.
વૈષ્ણવોના કહેવાથી અને પોતાને યોગ્ય લાગવાથી તે બ્રાહ્મણના લગ્નાટમાં
તિલક કર્યું. ઘરમાં આવ્યા પછી મોટી દીકરી તુલસાને વિવાહ કર્યાની
વધામણી કરી. તુલસાએ જણાવ્યું કે પિતાજી એતો સનોડીયા બ્રાહ્મણ
અને આપણે કનોજીયા બ્રાહ્મણ તમે વિવાહ કર્યે પ્રકારે કર્યો. શ્રીવલ્લ-
ભાધીશનું સ્મરણ કરી તુલસાને આશ્વાસન આપી શાંત પાડી કર્યું કે
એન ! થવાનું હતું તે થયું, તે બ્રાહ્મણ છે, શ્રી મહાપ્રભુજીનો સેવક છે.
તેવામાં તુલસા બોલી ઉઠી કે:—

તુલસા કહે તુમ સુનો પિતાજી, શીઘ્ર સગાઈ ફેરો
બહે હોય એ ભક્ત પ્રભુનો, મન ન માને મેરો.—ભલે હોય.

સત્ય સંકલ્પવાન પદ્મનાભદ્રાસજીએ કહ્યું “ પ્રથમ ઝરી વડે મારા
અંગુઠાને કાપો કારણકે જે અંગુઠા વડે જમાઈને તિલક કર્યું—એટલામાં
તુલસા બોલી ઉઠી, પિતાજી ! અંગુઠો કેમ કપાય ? ત્યારે પદ્મનાભદ્રાએ
જણાવ્યું કે સગાઈ પણ કેવી રીતે ફેરવી શકાય ? દૃઢ નિશ્ચયવાળા
પ્રભુભક્તે તે સનોડીયા વ્રાત્મણની સાથે પોતાની પુત્રીનું લગ્ન નિર્વિઘ્ને
કર્યું. પોતાની ન્યાતની દરકાર રાખ્યા વગર કેવળ વૈષ્ણવની સલાહ
મુજબ દૃઢ વિશ્વાસ રાખી સગાઈ ફેરવી નહિ.

ધુનઃ—જય જય મથુરેશ મન મોહન,
આરી કૃન્દાવનમાં ગોધન.

હવે શ્રીમદાચાર્યચરણ પદ્મનાભદ્રાસજીને હમેશાં પોતાની સાથે
રાખતા, તેમની ગુરુભક્તિ જોઈ સદા પ્રસન્ન રહેતા શ્રીવલ્લભપ્રભુના
સેવકો ભગવત્સેવા પરાયણ રહી નિત્ય નિયમ પૂર્વક પ્રભુને ભાગ
ધરાવતા, નાના પ્રકારનાં લાડ લગાવતા, જન્માષ્ટમી ઉત્સવાદિમાં આનંદ
માનતા. આ સંવર્ણ અવસોડીને પરમ ભક્ત પદ્મનાભદ્રાસજીને પ્રભુની
સેવા કરવાનું મન થયું. પોતાની ઇચ્છા ગુરુચરણને દર્શાવી. મહા ઉદાર
ચરિત્રવાન શ્રીવલ્લભાધીશે તેમ કરવાને જણાવ્યું. હવે પદ્મનાભદ્રાસ શું
કહે છે. હું કૃપાનાથઃ—

પ્રીતે પ્રભુ પધરાવજો, મમ વિનતી ઉર ધારજો,
કરી કરુણા ભક્તજન પર, રસ અમી વરસાવજો.
સ્વયં પ્રકટ પ્રભુ વિના આ, ચીતપુ એંટે નહિ,
મમ મનોરથ પૂરણ કરજો, શરણ આપ્યો હું અહીં.

હર હમેશ રાસલીલામાં મમ્મ ચિત્તવાળા ગુરૂચરણને આ પ્રમાણે વિનંતિ કરી, પદ્મનાભદાસ શાંત ઉભા રહ્યા. ભક્તની ઈચ્છાને આધિન થઈને આજ્ઞા કરી કે તમારા મનોરથ પરિપૂર્ણ થાઓ, એમ કહી થોડા દિવસ પછી ગોકુલ નજીક આવેલા સામેના કિનારે કશ્યાવલ ગામના શ્રી યમુનાજીના કિનારા ઉપર ભક્તવૃન્દ સહિત મૂકામ કર્યો. શ્રીવલ્લભાધીશ સંખ્યાવંદન કરતા હતા. પદ્મનાભદાસના મનમાં વિરહાનલ વ્યાપ્યો અને પ્રભુ પ્રાકટ્ય પર વિચાર પરંપરા ચાલી. ગુરૂવાક્ય પર વિશ્વાસ રાખી પ્રભુના પ્રાદુર્ભાવની વાટ જોતા હતા એટલામાં એકા એક શ્રીયમુનાજીનો રેણુંમય ટેકરો ધીરે ધીરે ગરવા લાગ્યો; તેમાંથી એક દિવ્ય અલૌકિક મોટું સ્વરૂપ સંવત ૧૫૫૬ ના ફાગણ સુદી ૭ ને રોજ પ્રકટ થયું.

સકલ વિશ્વાધાર, પ્રકટયા સકલ વિશ્વાધાર,
શંખ ચક્ર ગદા પદ્મ બિરાજે, પગ નેપૂર ઝણકાર.
કંઠે કૌસ્તુભ મણિ માળા શોભે, ઉર સોહે વનમાલ,
ગોવરધન ગિરિ નિજ કર ધાર્યો, વ્રજ જનના રખવાળ.

વેદમાં અઘ્જા ગોજા અદ્રિજા ઋતં વૃહત્ । એ શ્રુતિ વાક્યાનુસાર પરબ્રહ્મનું પ્રાકટ્ય જળ, પૃથ્વી કે પવતમાંથી થવાનું લખેલું છે. તે તમને સ્વરૂપાનંદનું દાન કરવાને માટે પોતાનું કીડાસ્થાન શ્રીવ્રજભૂમિ હોવાથી આ પ્રભુ પ્રકટ થયા એમ અંગુલી વડે બતાવી સેવા કરવાની આજ્ઞા કરી. પદ્મનાભદાસ ગભરાયા, આવડા મોટા સ્વરૂપની સેવા શી રીતે કરવી, એમ વિચાર કરવા લાગ્યા, દયાસાગર શ્રીવલ્લભ પ્રભુએ તેમના મનની વાત જાણીને તે સ્વરૂપને પોતાના જોળામાં પધરાવ્યા. ભક્તનો ઉત્કટ વિરહભાવ જાણીને પ્રભુ નાના થયા. જે સ્વરૂપે પદ્મ-

નાભદાસને સ્વપ્નમાં પોતાની સેવા કરવા કાળે શ્રીવદ્ધભાધીશને શરણે જવાની આજ્ઞા કરી હતી એવાં પ્રભુનાં દર્શન થવાથી તેઓ ધણા પ્રસન્ન થયા, અને હપથેલા થઈ ગાવા લાગ્યા કે:—

શ્રીમથુરેશ મને મલીયારે,

મારા સકલ મનોરથ સરીયા;

પ્રેમ પુલકિત થઈને સદા હું, વદન કમળ નિહાળું.

આનંદે દિવસ ગુગ્ગરું,

મારાં દૈવિ ભાગ્ય બધીયારે.

શ્રીમથુરેશ.

શ્રીમદ્વાચાર્ય ચરણે તે પ્રભુને પદ્મનાભદાસના ખોળામાં પધરાવ્યા. પ્રાતઃકાલથી શયનપર્યંતની સેવા વિધિ શીખવાડી, અને મહારાજોપચારેણ પર્વયાત્રા મહોત્સવાન્ । જેમ રાગ્નધિરાજની જે પ્રમાણે લોકમાં પરિચર્યા થાય છે તેથી અધિક ભક્તિમાર્ગની રાંતીએ આ મથુરાધીશની દિવાળી વિગેરે પર્વ તથા સ્નાનયાત્રા, જન્માષ્ટમી ઉત્સવાદિક વિધિપૂર્વક કરવા, આ પ્રમાણે ઉપદેશ આપ્યો. પદ્મનાભદાસજી ગુરૂ આજ્ઞા માથે ચઢાવી મનમાં આનંદ માની પ્રિય પ્રભુ શ્રીમથુરાંનાથજી કે જેઓશ્રી હાલ કાટામાં બિરાજે છે, તેમને સાથે પધરાવી કનોજમાં પોતાને ઘેર આવ્યા. પદ્મનાભદાસજીનો પરિવાર પાસે આવ્યો. પ્રભુને એકીટસે નિહાળ્યા. હપથુક્ત થઈ પ્રભુને સુન્દર સ્થળે પધરાવ્યા. ગુરૂ આજ્ઞા પ્રમાણે સેવા ક્રમ આચરવા લાગ્યા. તેમનું આખું કુટુંબ સેવાપરાયણ થયું. કાંઈક દિવસ સેવાવિધિમાં ભૂલ થતી ત્યારે પ્રભુ પોતાના ભક્તને જણાવતા; આવી કૃપા તેમના ઉપર હતી. ગામવાસીઓ તેમને ઘેર દર્શને આવતા.

મધુરાધીશની ઘણા ભાવવડે સેવા કરતા. જેનું કુટુંબ ભગવદીય હોય ત્યાં કલેશનું સ્થાન હોયજ નહિ. આજે પણ તેવાં કુટુંબ જેવામાં આવે છે તેથી ખરેખર પદ્મનાભદ્રાસજીનું ભાન કરાવે છે.

ધુનઃ—જયજય મધુરેશ મનમોહન

ચારી વૃન્દાવનમાં ગોધન.

સમય જતાં ભગવદ્ભક્ત રામદાસજી તેમને ઘેર પોતાના સેવ્ય સ્વરૂપ શ્રીમદ્દનમોહનજીને પધરાવવા આવ્યા; અને જણ પરસ્પર મળ્યા.

ચાર મીત્રે એસડ હસે, વીસ રહે કરજેડ;

પરસ્પર આનંદ થયો, પ્રપ્રહ્લિત સાત કરોડ.

શ્રીમદ્દનમોહન પ્રભુને પદ્મનાભદ્રાસને ત્યાં પધરાવી શ્રીનાથજીની સેવા કરવા શ્રીગિરિરાજ જઈ ભીતરીયા થયા. પદ્મનાભદ્રાસ ભાવપૂર્વક સેવા કરવા લાગ્યા. એવામાં એકાએક મોગલ બાદશાહની ફેજ કનોજમાં આવી. આખું ગામ લૂંટયું તેમાં પદ્મનાભદ્રાસનું ઘર પણ લૂંટાયું. રામદાસના સેવ્ય શ્રીમદ્દનમોહનલાલજીને તે મોગલ બાદશાહ લઈ ગયો. પદ્મનાભદ્રાસે પોતાની દીકરી તુલસાને કહ્યું કે ઘરની તપાસ રાખજે, હું જાઉં છું. પ્રભુ મળશે ત્યારે પાછા આવીશ. તે મોગલની પાછળ પાછળ ભૂખે તરસે ભટકવા લાગ્યા. સાતસાત દિવસના કડાકા થયા. અન્નજળનો ત્યાગ કર્યો. આ સમયનું નિદાણી બેગમ બાદશાહને કહે છે કે—

સાત દિવસનો ભૂખ્યો બ્રાહ્મણ, અથડાતો રખડી મરશે,

પાછા આપો દેવ એમના, બ્રહ્મહત્યા વગગી પડશે.

રાણીની વાણી ઉર આણી, રાજા મનમાં કરે વિચાર,
દેવ એમના પાછા આપી, દૃઢ કરી લાંથી તત્કાળ.

પદ્મનાભદાસ પ્રભુને પધરાવી ઘેર આવ્યા. તુલસાને સામગ્રી સિદ્ધ કરવાને કહી પ્રભુને પંચામૃત વડે સ્નાન કરાવ્યું. વસ્ત્રાભૂષણ ધરાવી પ્રભુને ભોજનગૃહમાં પધરાવ્યા. સમયાનુસાર ભોગ સરાવી, દર્શન કરી, અનોસર કરી, વૈષ્ણવોને મહાપ્રસાદ લેવડાવી પોતે લીધો. કનોજમાંથી શ્રીમદ્દત્તમોદયના આદર્શાલના હાથમાં ગયા જતાણી શ્રીગિરિરાજમાં રામદાસે પણ સાત દિવસસુધી અનજન લાગ કર્યું. શ્રીનાથજીની સેવા સાવધાનતાથી કરતા, પણ ચિત્તની વૃત્તિ સ્વેચ્છ સ્વરૂપમાં હતી, તેથી મનમાં બેદયુક્ત હતા. આ વાત પદ્મનાભદાસે ઘેર બેઠાં જાણી. લેથી:—

રામદાસને મળવા કાળે, પુત્રી તુલસાની આજ્ઞા લઈ,
ગિરિવરધરનાં દર્શન કરવા, ગિરિરાજમાં પો'ચ્યા જઈ.
નંદકુંવર નયને નિહાળ્યા, આશા સધળી પૂરી થઈ,
કૃષ્ણ કૃષ્ણ મુખેથી જપતા, ગુહાભાષને મળીયા જઈ.
પરસ્પર પ્રીતેથી ભેટ્યા, જયશ્રીકૃષ્ણ ઉચ્ચાર કરી,
હળીમળીને પ્રસાદ લઈને, વિરલ વેદના દૂર કરી.

કૃષ્ણકથા ગુણગાન પરાયણ થઈ પદ્મનાભદાસે તેમને જણાવ્યું કે તમે મારે માથે પ્રભુ પધરાવ્યા તેથી મારે દુઃખ સહન કરવું ઘટે પણ તમારે ભૂખ્યા રહેવાનું શું પ્રયોજન? દ્રવિત હૃદયે રામદાસજીએ જવાબ આપ્યો કે તમારું અક્ષરશઃ સત્ય છે પણ મેં તે પ્રભુની સેવા થણા દિવસ સુધી કરી છે, તેથી એટલો પણ સંબંધ નહિ કે પ્રભુને પરિશ્રમ પડે અને તેનો સેવક પેટ ભરે? વૈષ્ણવોનું તન, મન, ધન કે પ્રાણ

પોતાને જે વહાલામાં વહાલું હોય તેના કરતાં અધિક વહાલા પોતાના પ્રભુ સેવ્ય છે. સર્વસ્વ જાઓ પણ પ્રભુ ન જશે એજ શુદ્ધ ભાવિક વૈષ્ણવોની માન્યતા હોય છે. ક્યાં કનોજ અને ક્યાં શ્રીગિરિરાજમાં રામદાસને ખખર પડવી, પદ્મનાભદાસનું મળવું, વિગેરે ભગવદ્ ઇચ્છાએ બને છે. કેવલ ભક્તિનિષ્ઠ ભગવદીય આ સધળું જાણી શકે છે. શ્રીમદાચાર્ય ચરણ સ્વકૃત શ્રીતત્ત્વદીપ નિબંધમાં ઉપદેશે છે કે:—

જ્ઞાનનિષ્ઠા તદાજ્ઞેયા સર્વજ્ઞો હિ યદા ભવેત્

કર્મનિષ્ઠા તદાજ્ઞેયા યદા ચિત્તં પ્રસીદતિ

ભક્તિનિષ્ઠા તદ જ્ઞેયા યદા કૃષ્ણઃ પ્રસીદતિ ।

સર્વજ્ઞપણું થાય ત્યારે જ્ઞાનનિષ્ઠ, ચિત્તની પ્રસન્નતાથી કર્મનિષ્ઠ અને કૃષ્ણ પ્રસન્ન થાય ત્યારે ભક્તિનિષ્ઠ ગણાય. જેણે કૃષ્ણ પ્રસન્ન ક્યાં એટલે સર્વજ્ઞપણું, ચિત્તની પ્રસન્નતા, ત્રણે વસ્તુ પ્રાપ્ત થાય, આ પ્રમાણે કર્મ, જ્ઞાન, અને ભક્તિનું સરવાળું શ્રીવલ્લભાધીશે દૈવિ જીવોના હિતને કાળે જાણાવ્યું છે; તેનું વિસ્તારપૂર્વક વાંચવાની જાણા સા થાય તેણે “શ્રીવૈષ્ણવ પ્રથમ પાઠાવલી” જે નડિઆદના શ્રીવૈષ્ણવ યુવક મંડળ તરફથી મુદ્રિત થઈ છે તે વાંચવી.

ધુન:—જયજય મથુરેશ મનમોહન,

ચારી વૃન્દાવનમાં ગોધન.

પદ્મનાભદાસ શ્રીગિરિરાજથી વિદાય થયા. કનોજમાં આવી પોતાના પ્રભુ શ્રીમથુરેશની સેવા કરવા લાગ્યા. દિવસ જતાં પોતાના સેવ્ય સ્વરૂપને સાથે રાખી કુટુંબ સહિત ત્યાં શ્રીવલ્લભાધીશ બિરાજતા

હતા ત્યાં અડેલ આવી રહ્યા. ગૃહસંસાર નિભાવવા તેમની પાસે એકેય સાધન નહોતું. દ્રવ્યનો સંકેત બહુ પડવાથી ચણાની દાળ પાણીમાં પલાળી ઘીમાં તળી તેની અંદર મીઠું અને મરીયાં પધરાવી પ્રભુની સન્મુખ દરેક સામગ્રીનું નામ દઈ એક એક મુઠી ભરી જુદી જુદી પીરસતા જાય અને કહેતા જાય કે આ દાળ છે, આ ભાત છે, આ શાક છે, આ રોટી છે, પણ નિઃસાધન ભક્ત પાસે ભોગ ધરવાની ફક્ત એકજ વસ્તુ હતી, જેને વજભાપામાં છોલાં કહે છે. તે પ્રભુ ભક્તનો ભાવ જોઈ પ્રસન્નતાપૂર્વક પ્રીતે આરોગતા. આ પદ્મનાભદાસે:—

ભાવે ભજનમાં ભળી, ભળ્યા પ્રભુ ભાવે ભજનમાં ભળી.

ગૃહસંસાર નિભાવા કાળે, ભગવદ્ ચર્યા કરી,

ગુરુચરણના બોધમાત્રથી, વૃત્તિને પરહરી.

ભળ્યા.

રામદાસના સેવ્ય સ્વરૂપની, પ્રીતે સેવા કરી,

હાકિમ હાથે પ્રભુ ગયા ત્યારે, રખડયા ભૂખે મરો.

ભળ્યા.

ગુરુકૃપાએ પ્રભુ મેળવ્યા, વિરહ વેદના ટળી,

સાધન વિણ મથુરેશ રીઝવ્યા, છોલાં ભોગ ધરી.

ભળ્યા.

આ પ્રમાણે સેવા કરતાં કરતાં ઘણા દિવસ વીત્યા. કેટલાક વૈષ્ણવોને ખબર પડી કે પદ્મનાભદાસ પ્રભુને કેવલ છોલાં ભોગ ધરી પોતાનો નિર્વાહ ચલાવે છે. પદ્મનાભદાસની નિષ્કંચનતાને લઈને પ્રભુને પરિશ્રમ પડે છે તેમ વિચારી પાસેના રહેતા વૈષ્ણવોએ શ્રીમદાચાર્ય-ચરણને વિનંતી કરી જણાવ્યું કે કૃપાનાથ ? પદ્મનાભદાસ પ્રભુને કેવલ છોલાં ભોગ ધરાવે છે. એક દિવસે સમય વિચારી શ્રીવલ્લભાધીશ પદ્મનાભદાસને ત્યાં પધાર્યા; તે વખતે રાજભોગનો સમય હોવાથી રિવાજ

મુજબ સામગ્રીનું નામ દઈ પ્રભુને છોલાં ભોગ ધરી રહ્યા હતા. ઓચિંતા ગુરૂચરણને પધારેલા જોઈ ધણા આનંદ પામ્યા. આસન પાથરી તેના ઉપર બિરાજવાને વિનંતી કરી. સમયાનુસાર પદ્મનાભદ્રાસે ભોગ સરાવ્યો. ભોગ મંદિરમાં શ્રીવલ્લભાધીશ પધાર્યા. પાત્રમાં જુદી જુદી ઢગલીઓ એકજ સામગ્રીની નિહાળી પૂછ્યું કે પદ્મનાભદ્રાસ ? આ શું ? “ તે સખટી છે, તે દાઢ છે, તે શાક છે, તે રોટી છે, તે ખીર છે; ” ભક્તના સ્નેહને પરવશ થઈ શ્રીવલ્લભાધીશે પ્રસાદ લીધો તેમાં તેમના કહેવા પ્રમાણે સ્વાદ લાગ્યો; તેથી તેઓશ્રી ધણા પ્રસન્ન થઈ કહેવા લાગ્યા કે પદ્મનાભદ્રાસ:—

ધન્ય પ્રભુ ભક્ત ધન્ય તને ધન્ય તને ધન્ય છે.

પ્રભુ રીઝવ્યા, લાડ લડાવ્યા ધન્ય તને ધન્ય છે.

છોલાં ભોગ ધરી પ્રીતે પ્રભુવરો, કેટીવાર ધન્ય છે.

દીન દશા ત્હારી નયને નિહાળી, કેટિવિરલ ધન્ય તને ધન્ય છે.

ભક્તવરને ધન્યવાદ આપી શ્રીવલ્લભાધીશ પોતાને મુકામે પધાર્યા અને મન સાથે વિચાર કરવા લાગ્યા કે આ સઘળું દ્રવ્યના સંક્રાંત્યનું કારણ છે એમ શ્રીવલ્લભાધીશે વિચાર્યું. હૃદય ભરાઈ આવ્યું. હવે શું કરવું ? પોતાના ભક્તને માટે દરરોજ સામગ્રી મોકલાવવી, એમ શ્રીઅક્ષાળને સૂચવ્યું. તેથી પ્રાતઃકાલે તમામ રસોઈમાં બિપયોગી વસ્તુ મોકલી આપી. સીધુસામગ્રી આવવાથી તુલસાએ પિતાને ખબર આપી કે ગુરૂને ઘેરથી આ સઘળું આવ્યું છે; પિતાએ પ્રત્યક્ષ જોયું, ગુરૂના ઘરનું કેમ લેવાય ? એવું તુલસાએ પૂછ્યું; જેન તુલસા ! પ્રભુની ઇચ્છા હવે અહીંયાં રહેવાની નથી, જરૂર આપણે જવું પડશે. પદ્મનાભદ્રાસે

જવાની તૈયારી કરી. ચાર દિવસના ખરચનો બંદોબસ્ત કર્યો. પ્રભુના કપોલ ઉપર હાથ ફેરવી અશ્રુ ઢાળી પૂછ્યું કે કૃપાનાથ આપની ઇચ્છા શ્રીવલ્લભાધીશને ત્યાં પધારવાની હોય તો સુખે પધારો; ત્યાં અનેક પ્રકારની સામગ્રીઓ તૈયાર છે. તે આરોગ્યને. પ્રભુએ કહ્યું કે મને તો તારૂંજ કરેલું બહુ ભાવે છે; હું તારા ઉપર પ્રસન્ન છું, માટે તું કોઈ જાતની શીકર કરીશ નહિ.

પ્રભુ તો ભાવના ભોગી, શવરી બેર આરોગી.
રિક્ત્યા ભક્ત પ્રેમને યોગી, પ્રભુ તો ભાવના ભોગી.
ભાવે વિદુરની ભાજી, માગીને પ્રેમથી ખાધી.
સુદામાએય બડભાગી, પ્રભુ તાંદુલ લે માગી,
એવા ભક્ત પ્રેમને ધન ધન, એવા ભક્ત ભાવને ધન ધન.
એવા પ્રભુભક્તને ધન ધન, ધન્ય પદ્મનાભ હો ધન ધન.

એક દિવસ શ્રીમત્પ્રભુચરણના પ્રથમ પુત્ર શ્રીગિરિધરજી મહારાજ-શ્રીએ ત્યારે જાપનભોગનો મનોરથ કર્યો તે વેળાએ બુન્દીનું એક નંગ એક મણનું અને ખરશીનું એક ચકતું લગભગ બે મણનું આવી આવી બુદી બુદી જાતની સામગ્રી સિદ્ધ કરી પ્રભુને ભોગ ધર્યો. શ્રીમથુરાં-ધીશને પ્રસન્નતા પૂર્વક અવલોકી શ્રીકપોલ ઉપર હાથ ફેરવી પૂછ્યું કે કૃપાનાથ કેસો સ્વાદ ? ત્યારે પ્રભુએ આજ્ઞા કરી કે જેસો સ્વાદ પદ્મનાભદાસકે છોલામાં હતો એસો સ્વાદ યામે નહિ. તે વખતે શ્રીગિરિધરજી મહારાજશ્રીના નેત્રમાંથી ગરગર અશ્રુધારા ચાલી. પ્રભુ આવા ભક્તના હિતેચ્છુ છે. ભક્તને આધિન છે. મધુમેવા પદ્મવાન સહિત ભોગ ધરે ત્યાં પણ રાજભોગ કહેવાય અને નિષ્કંચન વૈષ્ણવને ત્યાં છોલાં આરોગે તેને પણ રાજભોગ કહેવાય. માટે:—

હૃદયે વસાવે, શ્યામ સુન્દરવર, ગોપીજન મનરંજન કરનારા.
 સાતદિવસ ગિરિ કરપર ધાર્યો, ઇન્દ્રદેવનો ગર્વ ઉતાર્યો,
 એવા પ્રભુ શ્રીગોવરધન ધર, ગોપીજન મનરંજન કરનારા;
 રાસરસિક એ કુંજખિહારી, વનમાળા નિજ ઉરપર ધારી,
 એવા કોટી મન્મથ મનહર, ગોપીજન મનરંજન કરનારા.

હવે પદ્મનાભદાસે એક નાવ ભાડે કરી તેમાં શ્રીમથુરાધીશને પધ-
 રાવ્યા. પોતાના સધળા કુટુંબને નાવમાં બેસાડી શ્રીવલ્લભપ્રભુની પાસે
 વિદાયગીરી માગવા ગયા. બેચાર દિવસ ઉપયોગ લાગે તેટલી સામગ્રી
 આપી હતી તે પાંચી પાંચાડી. શ્રીવલ્લભાધીશને દંડવત ક્યાં; કૃપાનાથ
 હું જાઉં છું. શ્રીવલ્લભાધીશ પૂછ્યું કે પ્રભુ ક્યાં બિરાજે છે? કૃપાનાથ
 તેઓશ્રી નાવમાં બિરાજે છે; મને રજા આપો. શ્રીમદાચાર્યચરણે ઘણા
 સંકોચથી વિદાયગીરી આપી. જે સીધુ સામગ્રી પહોંચાડી નાંદોત તે
 આ ભક્ત અહીંથી જત નહિ.

ધુન:—જય જય મથુરેશ મનમોહન,
 ચારો વ્રન્દાવનમાં ગોધન.

વિદાયગીરી મેળવ્યા બાદ તેઓ કનોજ આવી પ્રભુની સેવા
 ભાવપૂર્વક કરવા લાગ્યા. એક દિવસે તેમની સ્ત્રીએ કહ્યું કે આપણી
 પાસે દેહના નિવાંદ વાસ્તે કંઈપણ નથી, પ્રભુની સેવામાં ધનાદિકની
 જરૂર પડશે, માટે જે પુરોહિત વ્રતિનો સ્વીકાર કરો. તો સારું. પદ્મ-
 નાભદાસે તેમ કસ્યાની ચોખ્ખી ના પાડી, કદાચ ભીક્ષાવ્રતિ કરે તો
 લોકો આપણા સંપ્રદાય ઉપર દુષણ મૂકે અને કહે કે પદ્મનાભદાસ
 એવા સંપ્રદાયમાં ગયા કે વ્યાસાસન મૂકી ભીખ માગવી પડી; એવું શા

વાસ્તે, આપણા શ્રી મથુરેશજી સર્વ કરવાને સમર્થ છે; વળી શ્રી વલ્લભા-
ધીશ આજ્ઞા કરે છે કે પ્રભુ: સર્વ સમર્થો હિ તતો નિશ્ચિતતાં વ્રજેત્ । માટે

છોડી દ્યો આ જગની માયા, ભજી દ્યો શ્રી વલ્લભરાયા:
જીભે ન જાળ્યા શ્રી જગરાયા, તેને કલિના વાયરા વાયા:
વસ્ત્ર માટે વહકલ ઉપજાવ્યાં, અન્ન કાજ ફળ પ્રૂણ બનાવ્યાં;
નદી નાળાં પ્રભુએ સરજાવ્યાં, જીવજંતુને કાજ વસાવ્યાં;
વિશ્વંભર જગના કહેવાયે, ભક્ત દુઃખ કદિ નવ સેવાયે:
મુખે મથુરાનાથ ઉચ્ચારે, વૃથા ચિંતા ઉરમાં નવ ધારે.

ભાગ્યશાળી ! વસ્ત્રની અને અન્નની ચિંતાનો પરિત્યાગ કરી
નિરંતર પ્રભુમાં પ્રેમ રાખો, શ્રી ફળમાં પ્રેમ રાખવાથી દ્રૌપદીને પણ
વસ્ત્રો અમૃત થઈ પડ્યાં હતાં; શું એ તમારા જાણવામાં નથી ? પ્રભુ
વિશ્વંભર કહેવાય છે તે પોતાના ભક્તની ઉપેક્ષા કદિ નહીં કરે, જોણે
દાંત આપ્યા છે તેને ચાવણું આપવું જ પડશે, પ્રભુ ભુજ્યા ઉઠાડશે
પણ ભુજ્યા નહિ સુવાડે. શું પારકાનું પોષણ કરનારાં વૃક્ષો ભિક્ષા
નથી આપતાં ! જરા વિચાર કરો વૃક્ષોની ભાવના વિચારો ? તાલ,
તડકા સહન કરી માનવ જાતિને છાયા આપે છે; અને પથ્થર માર-
વાથી ફળ આપે છે. માટે સાંભળો:—

મનરે તું વૃક્ષનકો મત લે

કાટે તાપર ક્રોધ કરે નહિ સીંચે નાહિં સનેહ ॥ ૧ ॥

જો કોઈ વાપર પથર ચલાવે તાહીકો ફલંદે ।

આપ શીર પર ધૂપ સહતહે ઓરનકું છાયા સુખ દે ॥૨॥

ધન ધન જહ દ પરમ પદારથ વૃથા મનુષ્યકી દેહ ।

સુરદાસ મન કર્મ વચન કરી ભક્તનકો મત એહ ॥૩॥

જળપાનને વાસ્તે પ્રભુએ જળાશયો યોગ્યાં. રહેવાને પવતની ગુફાઓ બનાવી. સમગ્ર જગતનું પાલન કરે તો પછી શરણાગતનું રક્ષણ કરે તેમાં આશ્ચર્ય શું ? કે જેથી વસ્ત્રની, અન્નની, જળની, ઘરની અને શરીરના રક્ષણની આપણે ચિન્તા કરીએ. અન્નવસ્ત્રાદિકનો સહજ મળે છે; તોપણ વિદ્વાન લોકોએ ધનના દુષ્ટ મદથી આંધળા થએલા લોકોની ખુશામત શા માટે કરવી જોઈએ ? સાધન સંપત્તિથી પ્રભુ પ્રસન્ન થતા નથી, કેવળ દીનતા વડેજ પ્રસન્ન થાય છે, માટે મહારી શિષ્યામણ માની વૃથા ચિન્તાનો ત્યાગ કરો ? પ્રભુ સર્વ કરવાને સામર્થ્યવાન છે. પતિનો ઉપદેશ અણ કરવો એ પતિવ્રતા સ્ત્રીનો ખાસ ધર્મ છે. પોતાના પતિનો હજુ વધારે ઉપદેશ સાંભળવાની છ-
સાસા થઈ, તેથી વિનંતી કરી કે મને આપણા સંપ્રદાયના સિદ્ધાંત સમજાવો, ત્યારે પદ્મનાભદાસજીએ શ્રી ચતુર્લોકી, સિદ્ધાંત રહસ્ય, નવ-
રત્ન વીગેરે ગ્રંથોમાંના કેટલાક સંચોટ દૃષ્ટાંતો આપી સ્વમાર્ગીય સિદ્ધાંત સમજાવ્યા. પતિના ઉપદેશથી તે ઘણાં પ્રસન્ન થયાં. સેવારસમાં તક્ષીન થઈ ઘણા ઉમંગથી શ્રી મથુરાધીશજીની સેવા કરવા લાગ્યાં. એમ ક-
રતાં કરતાં શ્રીવલ્લભાધીશનો જન્મદિવસ આવ્યો. સ્નેહ્ય પ્રભુને પોતાની દાકરી તુલસાને સોંપી અંદાડ ગયાં. શ્રી વલ્લભાધીશનાં દર્શન કર્યાં. પદ્મ-
નાભદાસજીએ ગાયું કે:—

કેસરકી ધોતી પહેરે કેસરી ઉપરના ઓઢે તિલક મુદ્રા
ધર બેઠે શ્રી લક્ષ્મણભટ્ટ સુખધામ ॥ જન્મચોસ જાન જાન અદ્-

શ્રુત રુચિ માન માન નર શીસ્વકી શોભા ઉપર વારોં કોટિક
કામ ॥ ૧ ॥ સુન્દર તાઈ નિકાઈ તેજ પ્રતાપ અતુલતાઈ આસ.
પાસ યુવતીજન ઘીલ કરતહેં ગુણગાન । પદ્મનાભ પ્રભુ વિલોક
શ્રીગિરિવરધર વાગધીશ યેહો અવસર જે હુતે તે મહાભાગ્યવાન ॥

શ્રીવલ્લભાધીશે કીર્તન સાંભલી છાતી સરસા દબાવ્યા. પદ્મનાભ-
દાસજીને પોતાના આનંદનો પાર રહ્યો નહિ. આવાં આવાં અનેક કી-
ર્તનો બનાવી તેઓ ગાવા લાગ્યા. તેમનાં બનાવેલાં ચાલીસ કીર્તનો
મનોહર છે; તે ગાવાને સહેલાં અને સમજવાને કહણુ છે. કાંઈક મ-
હાનુભાવી સમજાયે તોજ સમજાય. સમય જતાં પદ્મનાભદાસનો પુત્ર
ભગવત્સમીપ જવાથી માતાના મનમાં લોકિક લાગણીથી થાગું દુઃખ
થવા લાગ્યું; પ્રભુએ લીલામાં તેમનો અંગીકાર કરેલો. હોવાથી પ્રભુની
સેવા સમયમાં પંખો કરતાં તેમની માતાએ દેખ્યો તેથી તેમનું દુઃખ
નિવૃત્ત થયું. થોડા સમય પછી પદ્મનાભદાસજીનાં સ્ત્રી પરિશરણુ થયાં,
પોતે પણ અવસ્થાને લઈને અશક્ત થયા. પ્રભુને વિનંતી કરી કે દૃપા-
નાથ મચ્છા હોયતો અદેવ પધારો, મધારી તો આ દશા થઈ છે. પ્ર-
ભુએ આજ્ઞા કરી કે તમે સુખથી મધારી લીલામાં આવો; તમારા
કુટુંબમાં તુલસા, પાર્વતી, રઘુનાથદાસ છે તેમની પાસે સેવા કરાવીશ,
મધારી પ્રસન્નતાથી શ્રીવલ્લભાધીશને ઘેર પધારીશ, તમેએ મધારી સેવા
કરી છે તેથી હું ઘણો પ્રસન્ન થયો છું. કંઈક તો શ્રી યશોદાજીનં ઘેર
સુખ ભોગવ્યું ને કાંઈક તો તમારે ત્યાં ભોગવ્યું. પ્રભુએ
પોતાની લીલાસામગ્રીનાં દર્શન કરાવ્યાં. દર્શન કરતાં કરતાં તે ભક્તશિરોમણી
પધાર્યા. માટે.

જાગ્ય જાગ્ય મનુષ્ય દેહ નહિ મળે ફરી,
 અન્યકાજ ત્યાગ ભજ તું શ્રીવલ્લભહરિ;
 દારાગાર પુત્ર આમ, સર્વ વસ્તુ પ્રભુથી પ્રાપ્ત;
 અર્પણ કર, ખુશીથી વર, ઉદયું તહારે ભાગ્ય—નહિ.
 સેવા કરતું નિત્યનેમ, રાખશે પ્રભુ કુશળ ક્ષેમ;
 મહાઉદાર, તારણુદાર, પ્રસન્નતાનો લાભ—નહિ.

ક્યાં પદ્મનાભદાસની પંડિતાર્ધ, શ્રીભાગવત વ્રતિનો મનથી પરિ-
 ત્યાગ, વ્યાસાસનને છોડવું, વૈષ્ણવની દિક્ષા, નિઃસાધન થઈ પ્રભુની સેવા
 કરવી, આખું કુટુંબ જેમનું ભગવદ્દાય, રામદાસના પ્રભુને રિઝવ્યા,
 મોગલ બાદશાહના હાથમાં પ્રભુ જવાથી અન્નજળનો ત્યાગ, સાત સાત
 દિવસ સુધી ભુખે તરસે આથડવું, વેપારીની લુંટાયલી માલમીઠકત માટે
 રાજને ત્યાં મહાભારતનું વાંચવું, તેથી સંપાદન કરેલું દ્રવ્ય શાહુકારને
 આપવું, દીકરીના વિવાહમાં દઢ નિશ્ચય, ન્યાતજનતની પરવા વગર સ-
 નોડીયા આહ્મણ સાથે પુત્રીને પરણાવવી, પ્રભુ સેવા માટે સ્વયંપ્રકટ
 સ્વરૂપની માગણી એકાએક સ્વેચ્છાએ શ્રી યમુનાજીની વાલુકામાંથી પ્રકટ
 થએલા દિવ્ય સ્વરૂપે શ્રી મથુરાધીશજીનાં દર્શન, ઉત્કટ વિરહને લઈને
 પ્રભુનું બાહ્યસ્વરૂપ થવું, કુટુંબ સહિત પ્રભુની સેવા, નિષ્કંચનતાએ
 સર્વ સામગ્રીમાં નળેલી ચણાની દાળનો ઉપયોગ, વૈભવ મેળવવા સ્ત્રીની
 માગણી, શાંતીથી આપેલો સ્ત્રીને ઉપદેશ શ્રીમથુરાધીશજીને રીઝવવા,

આ બધું પ્રભુ ઈચ્છાની વાત છે. શ્રીગોકુલનાથ દિક્ષિતજીના ચોથા
પુત્ર શ્રીગોકુલનાથજી શ્રી સર્વોત્તમ સ્તોત્રમાં ભક્તેષુ જ્ઞાપિતાશયઃ ની ટીકા
કરતાં આજ્ઞા કરે છે કે અનન્યા અન્તરંગા ભક્તા પદ્મનાભદાસપ્રભૃતયો
વિરલાસ્તેષુ જ્ઞાપિતઃ આશયઃ ।

ધ્રુવ--જય જય મથુરેશ મનમોહન,
ચારી વૃન્દાવનમાં ગોધન.

સંપૂર્ણ.

મુદ્રકઃ ચીમનલાલ ઈશ્વરલાલ મહેતા
મુદ્રણસ્થાનઃ વસંત મુદ્રણાલય
ધીકાંટારોડ, સિવિલ હોસ્પિટલ સામે
અમદાવાદ.

॥ अथ श्रीमधुराष्टकम् ॥

अधरं मधुरं वदनं मधुरं

नयनं मधुरं हसितं मधुरम् ॥

हृदयं मधुरं गमनं मधुरं

मधुराधिपतेरखिलं मधुरम् ॥ १ ॥

वचनं मधुरं चरितं मधुरं

वसनं मधुरं वलितं मधुरम् ॥

चलितं मधुरं भ्रमितं मधुरं

मधुराधिपतेरखिलं मधुरम् ॥ २ ॥

वेणुर्मधुरो रेणुर्मधुरः

पाणिर्मधुरः पादौ मधुरौ ॥

नृत्यं मधुरं सख्यं मधुरं

मधुराधिपतेरखिलं मधुरम् ॥ ३ ॥

गीतं मधुरं पीतं मधुरं

भुक्तं मधुरं सुप्तं मधुरम् ॥

रूपं मधुरं तिलकं मधुरं

मधुराधिपतेरखिलं मधुरम् ॥ ४ ॥

करणं मधुरं शमितं मधुरं

हरणं मधुरं रमणं मधुरम्

वमितं मधुरं शमितं मधुरं
मधुराधिपतेरखिलं मधुरम् ॥ ५ ॥

गुंजा मधुरा माला मधुरा
यमुना मधुरा बीची मधुरा ॥
सलिलं मधुरं कमलं मधुरं
मधुराधिपतेरखिलं मधुरम् ॥ ६ ॥

गोपी मधुरा लीला मधुरा
युक्तं मधुरं भुक्तं मधुरम् ॥
इष्टं मधुरं शिष्टं मधुरं
मधुराधिपतेरखिलं मधुरम् ॥ ७ ॥

गोपा मधुरा गावो मधुरा
यष्टिर्मधुरा सृष्टिर्मधुरा
दलितं मधुरं फलितं मधुरं
मधुराधिपतेरखिलं मधुरम् ॥ ८ ॥

इति श्रीबल्लभाचार्यनिरचितं मधुराष्टकं समाप्तम् ॥ २२ ॥

અમુદ્ય તક ! વૈષ્ણવો બગશે કે ? અમુદ્ય તક !

કીંમતમાં પચીસ ટકા જેટલો ઘટાડો.

બહુ બહુ વિચાર કરતાં માનુષ પદ્યું છે કે સસ્તુ સાલિય હોય તોજ ધર્મ-પ્રચાર થાય. લેટલા પૂરતુંજ શ્રીવૈષ્ણુ યુવક મંડળ તરફથી પ્રકટ થએલાં પુસ્તકો તાર્કિકે ખરીદો.

સુગ કીંમત. ઘટાડેલી કીંમત.

શ્રી વૈષ્ણવ આગપોથી	૦-૨-૦	૦-૧-૬
પ્રથમ પાસવલી	૦-૪-૦	૦-૨-૦
રાજા આશાકરજી આખ્યાન		૦-૧-૩
શ્રી વલ્લભ ચરિત્ર	"	૦-૨-૦
નારાયણદાસ બ્રહ્મચારી	"	અમુદ્ય
શ્રીમદ્વલ્લભાચાર્યજીના	"	
દ્વિ રંગી ફેટા		૦ ૦ ૩
પદ્મનાભદાસ	"	૦
ચતુર્ભુજદાસ	આખ્યાન છં	
કુંભનદાસ	" છપા	

તા. ક.-એકી સાથે પાસાગાઓ, અથવા તો મફત વહેવન તદ્દન કાફાયત લાવે મળશે, માટે ગળો અથવા લખો:-

સરૈયા મણીલાલ ત્રિભોવનદાર
મંત્રી:-શ્રી વૈષ્ણવ યુવક મંડળ
વડવાકુવા-નરીઆદ.

મુદ્રણસ્થાન: વર્ષત મુદ્રણાલય ઘીકાંટા અમદાવાદ.

મુદ્રક : ચીમનલાલ શિવરક્ષાન ગેરેતા

